

Pe găini, supă aflați
 Și-am tăiat și doi juncani,
 De vreo patruzeci de ani!
 Țștia-s numai de friptură,
 Și cred ca fi tare bună.
 Însă despre băutura,
 Nu îți face nici o grijă,
 Doară din butoaie curge,
 Horincă bună de prune,
 De douăzeci de ani, socru-o ține!
 Și iară zic, c-a fi chin
 Cu butoiul cel de vin,
 Vin roșu din damigeană,
 Ales numai pe sprinceană,
 Toate pentru-a noastră seamă!
 Apoi, haideți, la un loc,
 Să strigăm s-aibă noroc!
 Toată lumea, toți de-aci,
 La trei, doi, unu strigăm...și:
 Noroc să deie Dumnezeu să fie,
 Ceas bun de căsătorie !

3448

Târguitul miresei (I)

Până astăzi, ca orice fată
 Ai fost dragă și-alintată
 De-ai fost mică, de-ai fost mare
 La părinți le-ai fost o floare,
 Floare mândră și udată
 Lângă mamă, lângă tată
 Astăzi tu faci un pas sfânt
 Ce ține pân la mormânt
 Că de azi până îi lună
 Ești doar fată de cunună,
 Iar de mâine, dragă fată,
 Ești femeie măritată,
 Fără tată, fără mamă
 Numai pe cap cu năframă,
 De mâine nu mai ești fată
 Ci femeie măritată,
 Ești doar fiică la mama,
 Ești nevasta altuia,
 A celui care te ia.
 Pentru fericirea ta

Colecția ALEXA GAVRIL BĂLE

Vremea cireșelor în Cetățele

Satul Cetățele este așezat într-o zonă în care clima este blândă, cu vagi influențe mediteraniene. Urmare acestui fapt, pe dealurile de la poalele Măgurii, vom întâlni crescând și dezvoltându-se în bune condiții castanul comestibil. Dar, pe lângă castani, de blândețea vremii mai profită și cireșii. Ei găsesc aici bune condiții, satul fiind ferit de curenți de aer rece.

Satul Cetățele era vestit, până nu demult, pentru livezile de cireși. Mai demult, pentru cetățeleni cireșele constituiau nu numai o desfătare gustativă ci și o sursă destul de importantă de venit. Încă de când începeau să înmugurească cireșii, oamenii cercetau crengile, să vadă dacă sunt pupi de floare mulți. Asta însemna că cireșii vor înflori mândru și sunt șanse să fie cireșe. După ce florile se deschideau, se căutau să se vadă dacă au prins rod și dacă nu cumva sunt atacate de codați. Apoi urma grija înghețurilor târzii care, mai ales dacă florile erau ude, făceau prăpăd mare, florile se ofileau înainte de a prinde rod și erau ani în care, dacă urmau frigurile târzii, nu rămâneau cireșe nici de mâncat, necum de vândut. În zilele însorite, călduțe, de sfârșit de april și început de mai, cireșii înfloriți zumzăiau de albine. Miresmele dulci erau purtate de vânturile călduțe până departe. Vânturile domoale și albinele erau foarte importante pentru polenizarea florilor de cireș. Când primăverile erau ploioase, fără zile cu soare, florile de cireș rămâneau sterpe, nu prindeau rod. Gâzele și viermii încă puteau influența ori chiar compromite producția de cireșe. Înainte de a se coace, multe cireșe sărau (se uscau, se ofileau) și cădeau.

Despre cireș se spune că nu ar fi un copac pretentios, că nu necesită îngrijiri deosebite, el putând crește în cături, în huciuri, fără a fi nevoie de a-i săpa și pune gunoi la rădăcină. În Cetățele se cunoșteau ca soiuri: cireșii negrauți, cireșii oegoși, cireșii albăuți, cireșele bozniece și cireșii zdronțoși (soi foarte vechi, astăzi aproape dispărut). Primele se coceau cireșele maiose, devreme, cum li se spune. Încă de când începeau să roșească cireșele de mai, trebuiau păzite de stolurile de grauri în primul rând, dar și de eventualii culegători nepoftiți. Pentru grauri se puneau în vârful cireșilor *zdrențe*, se făceau chiar *păpuși* mari, semănând cu omul, pentru a speria stolurile flămânde. Alții, mai ingenioși, făceau *moriști* cu aripile din lemn, de care legau *droange* ori *badoage* (cutii de conserve) în care puneau pietricele. Rotindu-se, morișca făcea zgomot mare care îndepărta păsările. În cireșii de pe lângă casă se atârna, legat de vârful cel mai înalt, un *clopot* de pe oi, de la care se trăgea o sfoară lungă ce ajungea până jos. Când stolul se așeza pe crengi, se scutura de sfoară, dangătul clopotului alungându-l. Pentru culegătorii nepoftiți se puneau în cireș, la primele crengi, *spini* mulți, tufe întregi, care erau împletite printre crengile cireșului, împiedicând astfel hoțul să urce la cireșe.

Mai ales copiii așteptau cu nerăbdare coacerea cireșelor. Încă de când se roșeau pe o parte, umblau pe sub cireși trăgând de crengile de la poale. Pentru copii cireșele coapte erau și un prilej de joacă. Din cireșele a căror cozi erau lipite, își puneau după urechi *cercei*. O altă joacă era să se *puște* cu sâmburii de cireșe, pe care, umezi cum îi scoteau din gură după ce mâncau cireșa, îi strângeau între degetul mare și arătător. Sâmburele pornea ca glonțul din pușcă.

În mijlocu satului.

Ce trece prin sat

(111111)

Rareori se întâmplau accidente, când cel ochit cu insolita armă era nimerit în ochi, care se inflama, ori în obraz, caz în care sângera ușor.

La copii li se spunea să nu mănânce cireșele cu sâmburi, că-i putea dura burta. De mâncau cireșe necoapte, verzi, puteau face strânsoare, adică se constipau. Copiii mergeau mai rar la furat de cireșe pentru că fiecare avea lângă casă cel puțin un cireș. La început, când se coceau cele maiose, se mai furau. Hoții de cireșe erau mai ales făureștenii care, în partea dinspre ei a satului, în Hotropi, veneau dimineață bună, ori seara când mergeau după vaci și furau cireșe. Necazul cu furatul cireșelor era nu numai că se luau fructe, ci și faptul că se rupeau cireșii, crengile tinere, stâlpi cum li se spune și se dripălea, călca iarba de sub cireș. Cei care urcau în cireș, aruncau celor rămași jos câte un pumn, ori stâlpi cu cireșe.

Femeile care aveau copii morți de mici, nu puteau mânca cireșe până nu dădeau pomană câte o legătură la copiii mici din vecini. După cireșele maiose, se coceau cele negrăuțe. Cireșii negrăuți erau cei mai mulți în Cetățele. Acestea pătau buzele și hainele, fiind foarte zemoase. Când se culegeau pentru vânzare, se culegeau cu mare grijă și cu coadă, pentru a nu se zdrobi. Cozile de la cireșele negrăuțe, dar nu numai de la acest soi, sunt bune pentru ceai. Tot pentru ceai se uscau și cireșe întregi, cu sâmbure. Ceaiul de cozi de cireșe era folosit pentru cei care răceau, ori sufereau cu rinichii. Cozile se întindeau pe o coală albă ori pe un ziar, în pod, la uscat. Trebuiau uscate la umbră.

Cireșele uscate se păstrau și pentru consum, fiind deosebit de dulci. Când cireșele negrăuțe erau pe trecute, se uscau pe cireș, mai ales când erau călduri mari, și cădeau. Nu aveai decât să le culegi de pe sub cireș. Cireșele uscate se întindeau pe coli de hârtie, apoi se păstrau în pungi ori în pachete tot de hârtie.

Pentru cireșele negrăuțe, ploile multe erau dăunătoare, crăpau și putrezeau mai repede. Nici căldurile prea mari nu erau bune pentru aceste delicate fructe, pentru că făceau codați, codăteau, cum se spune. Mulți mâncau cireșe fără să se mai uite dacă sunt codățite. După cireșele negrăuțe, se coceau cele oeguși. Acestea erau mai țapine, însă făceau codați mai repede. Se zicea că după cireșele oeguși, dacă mâncai multe, te putea dura capul. Alții se văietau de burtă după aceste cireșe dacă exagerau cu consumul.

Puțin mai târziu, pe la sfârșitul lunii iunie și începutul lunii iulie, dădeau în copt cireșele albăuțe și cele bozniece. Cireșii albăuți sunt rari, însă boznieceii cu cireșe mari, în mai multe variante, sunt tot mai mult cultivați.

La urmă de tot se coceau cireșele zdronțose, pe la Ilie Prooroc, 20 iulie, și chiar către începutul lui august. Cireșii din acest soi erau mai putregăioși, făceau scorburi, nu prea erau sănătoși. Cireșele zdronțose erau de culoare neagră, un negru strălucitor, intens, cu pulpa consistentă, mai lipită de sâmbure decât la alte soiuri. Azi, cireșii zdronțosi sunt aproape dispăruți. În schimb au apărut cireșe albăuțe și bozniece, ba chiar și oeguși de mai, care se coc mai devreme, fiind tot mai căutate.

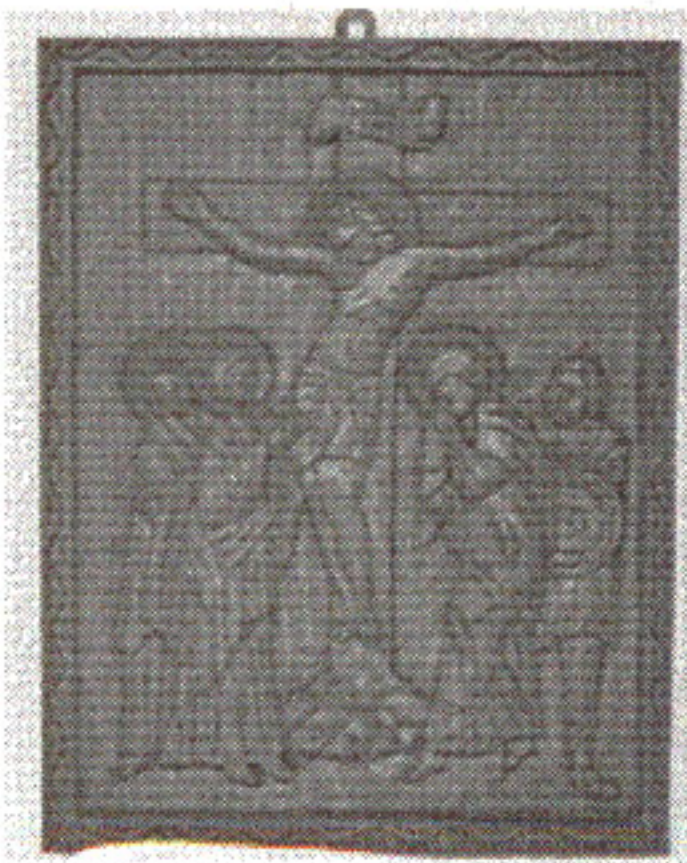
Cetățelenii culegeau cireșele pentru a le vinde, mai demult banii făcându-se greu. În cireși se urcau cu scări lungi, de pe care se cățarau pe toate vârfurile. Scările puteau avea și 10-15 m. Cetățelenii erau mari culegători de cireșe, urcau fără teamă în cireșii cei mai mari. Mergeau și în Cărpiniș, satul vecin, la cules de cireșe pentru bani. O zi la cules de cireșe se plătea, prin anii 1950-60 cu 30 de lei.

În cireșii foarte mari, urcau legând cu lanțuri câte două scări lungi, una la capătul celeilalte. Astfel ajungeau foarte sus, culegând fructele de pe crengile de la vârf. Înainte de a se urca pe scară, încercau dacă stă bine pe cracă; în cazul că nu prea era sigură poziția, se

El își lasă casa sa,
Lasă sat și lasă casă -
De azi ești a lui mireasă.
Însă tu, de li-i sili,
Pe mire li-i prețui,
Doamne, ce bine ți-o fi!
Iar tu, mire, ca un soț
Nu uita cum să te porți,
Fă bine și-i fă pe plac,
Nu-i umbla cu mâna-n cap
Să nu fiți de răs în sat.
Și ca să fiți fericiți
Faceți bine vă iubiți
Și la rău, dar și la bine
Nu vă faceți de rușine.

Că mirele înainte de plecat
Tare mult s-o lăudat
C-o văzut într-o grădină
O floare de farmec plină,
Floare care se-ofilește
Și pământul nu-i priește,
O floare ca un boboc
Ce nu-i priește în loc
Poate s-aibă apă bună
Ziua soare, noaptea lună

Locul ei trebe schimbat,
Cât de iute, neapărat
Și-mpreună cu acest mire
Astăzi noi vă dăm de știre
Că nu stăm mult să ne rugăm
Și-n grădină să săpăm
Pe floare, noi toți o luăm.
Faceți bine și ne-o dați
C-altfel de noi nu scăpați
Floarea asta din grădină
Dați-ne-o pe-a noastră mână,
Dați-ne-o neapărat
Pentru-al nostru împărat,
S-o-ngrijească dumnealui
Acolo-n palatul lui
Și s-o pună în grădină
Să-i deie apă rece și bună,
Împăratul s-o-ngrijească,
Floarea să nu vestejească.
Iară dacă o-a-ngriji
Floarea nu s-a vesteji,

Și câinii nu latră?
De aici până la vale

(Moșnăuțele)

Tare bine i-a plăcea
În grădina altuia.
Iar, când vremea o trece
Floarea-a face boboci zece
Și-a fi o grădină mare
Aici pe pământ, sub soare.
Nu gândesc că nu mi-ți da-o
Că altfel noi v-om fura-o,
Poate fi bine păzită
Floarea asta-i ne-nflorită
Și nici nu cred c-a-nflori
De-ți ținea-o voi aci.
Oare ce stați, ce-așteptați
Și pe floare nu mi-o dați?
Nu așteptați zile cu plată
Floarea trebuie furată
Și sădită în grădină
Sau poate lângă fântână
Și-are apă alduită
De floare îi înflorită
Și să zică, apoi bătrânii
Că la cumpăna fântânii
Este-o floare tare bună
Ce bea apă din fântână
Iară alții trecători
Multe fete, mulți feciori
Să se uite înspre grădină
Și s-aibă rău la inimă
Și-apoi vorba oarecui
Parcă-i floarea soarelui
Dați-o Împăratului
Și-mpăratul cu a lui cete
S-aibă grijă de-a ei plete
Să-i dea apă, să-i dea tihnă
La el, acolo-n grădină.
Mai multe n-om cuvânta
Vom lua sapa și-om săpa
Iară voi, de-aici din loc
Urați-mi să am noroc
Și-așa cum sunt îmbrăcat
Merg cu sapa la săpat
Ori, de-mi dați această floare
Pentru noi e o onoare
Tare, tare, tare mare.
De floare mult am vorbit
Împăratu-i necăjit
Că nimenea n-o venit

urca cu grijă până către vârf și scara era prinsă către cracă cu o sfoară, o ață mai groasă din cânepă. Urcat în vârful scării, culegătorul se așeza bine, trecând un picior pe după fuștelul de la genunchi și culegea cu ambele mâini. Cireșele erau culese în coșergi împletite din durături de alun. Coșergile erau fixate de un fuștel al scării, ori de o creangă, cu un cârlig de lemn, sau mai încoace, din fier beton ce era legat de toartă cu o sfoară tare.

Când se umplea coșarga, culegătorul cobora ușurel, cu o mână ținându-se de scară, cu cealaltă cu coșarga pe care o deșerta în coșul ce se afla rezemat de trunchiul cireșului, ori, când erau mai multe, în car.

Acasă, până erau vândute, se întindeau pe lipideauă din pânză de cânepă, în pivniță, la răcoare, pentru a nu se aprinde, ori putrezi.

Se luau pentru cules cireșe și în jumătate. Cel care culegea cireșele, culegea jumătate pentru el, jumătate pentru proprietarul cireșului.

Pe sub cireș se cosea iarba, în cerc, pentru a nu fi călcată.

După cules, pe sub cireși rămăneau multe stâlپări, crengi cu frunze ce se rupeau când se puneau scara pe cireș și când se umbla prin cireș. Stâlپării se greblau și se duceau acasă pentru miei.

Scările lungi, când se ridicau pe cireș, un om se puneau cu picioarele pe capătul gros al scării și cu mâinile se prindea de primul fuștel și trăgea, iar altul ridica scara de jos și, așezându-se sub ea, începea să o ridice părăndând fușteii cu mâinile. Dacă se scăpa scara, se putea rupe, ceea ce era o mare pagubă. Se mai întâmplau și alte accidente, unele dramatice. Se cădea de pe scară, ori din cireș; se rupea scara, fușteii ori crengile, cunoscut fiind faptul că cireșii, mai ales cei bătrâni, sunt putregăioși, au crengile slabe, se rup ușor. Pe vremea cireșelor mulți ajungeau la spital cu mâini, coaste, picioare, ori chiar coloana vertebrală fracturate.

În Cetățele, mai demult, erau mulți cireși. Cetățelenii nu făceau fân până nu culegeau cireșele. Se zice că în Cetățele, până la SânPetru (29 iunie) trebuie să ai făcută o clăie de fân.

Seara, în ajunul sărbătorilor din iunie (SânPetru, Sânzâienele), ori sâmbăta de către seară, porneau carele către Lăpuș, Băiuț, ajungeau la Lăpușul românesc și Suciuri. Mai mergeau către Oagna Șugatag și, rar, către Sighetul Marmăției, mai ales când erau târguri. Se zice că osiile și jăminele de la car erau toate roșii de la zeama de cireșe ce curgea pe ele. Sub cireșe se puneau fân pentru a nu se lovi de zdruncinături, drumurile fiind foarte rele mai demult. Peste fân, ori chiar ferică proaspăt cosită, se puneau lipideauă din pânză, care se întorceau pe deasupra lor, capetele fiind prinse cu cuie. Pentru a se strânge ușor (prea tare ar fi însemnat să turtească cireșele) se cordăleau cu o vârguță elastică de alun.

Pentru când mergeau cu cireșe de vândut, cetățelenii își pregăteau la care coșuri împletite din răchită galbenă. Erau două coșuri la car, unul în față, altul în spate. Se ungeau roțile, iar caii erau potcoviți. Se puneau lămpaș la car, pentru că se mergea și noaptea. De obicei se înțelegeau și porneau din Cetățele câte 2-3 care.

Unii opreau în Lăpuș, alții mergeau în Băiuț, iar alții către Suciuri. Socoteau să ajungă pe la amiază, când lumea ieșea de la biserică.

Cireșele se măsurau cu lităra și cu jumătatea. Măsurile erau niște căni cu toartă, din aluminiu.

Cireșele mai erau duse spre vânzare și cu coșul, în spate, la piață în Baia Mare, Baia Sprie ori Cavnic (mai rar). Omul se trezea dimineața, dacă avea cireșele culese lua coșul în spate și, pe jos, mergea la piață. Pe la amiază venea și urca în cireș și culegea cireșe pentru a doua zi. Dacă avea cine, îi culegea cireșele și, când

*Numa funduri de căldare.
Am șapte frați*

(11010111)

venea înapoi, lua alt coș și – din nou la piață. Dacă nu avea cireșe culese cu o zi înainte, urca dimineață bună și pe la 10-11 pornea la piață. La piață, cireșele ori le vindea el, ori le dădea puțin mai ieftin la sfârșite, care le vindeau apoi cu un mic câștig în folosul lor. Sfârșite erau femei care stăteau la piață și așteptau să vină sătenii cu cireșele, le luau cu ridicata. Era vestit un cetățean care ducea două coșuri odată până la Baia Mare, unul în față, celălalt în spate.

Pe când răsărea soarele, cetățelenii ajungeau în Satul Nou de Sus, unde era o fântână, îi zicea Fântâna cu Cobiliță. Lângă fântână era un țarmure pe care puneau coșul. Se stâmpărau bând apă și se odihneau câteva clipe. Pe când mergeau la piață, se înțelegeau câte 2-3 și chiar mai mulți și mergeau împreună, vorbind, spunând glume și chiar cântând. Și când culegeau cireșe, mai ales fetele, cântau cât le ținea gura.

Din cireșe se mai făcea și horincă, mai ales din cele negruțe, pe care le culegeau fără coadă. După horinca din cireșe te doare rău capul dacă bei multă, deși este foarte bună.

Din cireșe se mai face dulceață (din cele negruțe), compot (din cele oeguși) și chiar vin.

De aproape 25 de ani în Cetățele nu se prea mai fac cireșe. Două sunt cauzele. Cireșii sunt afectați de releul TV de pe Mogoșa și de frigurile târzii, tot mai dese în ultimii ani. Vin curenți de aer rece de pe râul Cavnic, mai ales după ce s-au tăiat stejarii bătrâni de pe vârful Poienii. A mai rămas dealul din centrul satului care mai protejează cireșii. În Josănari și astăzi se fac mai multe cireșe. Se coc și mai repede, cam cu o săptămână, aerul fiind mai cald acolo. Cireșe zdronțoase sunt mai multe în Cărpiniș, iar maiose în Șișești. În Cetățele erau mai multe negruțe și oeguși.

De căvnicari râdeau oamenii mai demult, zicându-se că de vrei să mănânci cireșe în septembrie, să te însori în Cavnic, că acolo în septembrie se coc cireșele.

La marginea satului, prin gardurile mari, prin hucașuri ori pe imașuri erau cireși pădureți. Cireșele pădurețe erau și ele de mai multe feluri: mai mari, mai mici, mai roșii, mai negre, mai amare, ori mai dulci. Erau cireșe pădurețe care se puteau mânca și erau căutate pentru că ele se coceau cel mai târziu. Erau cireșe pădurețe până aproape de Sfântă Măria Mare (15 august).

În zilele când cireșele se coceau, era plin de grauri. Mai ales după ce scoteau primul rând de pui zburau în stoluri mari, zgomotoase și când se puneau pe un cireș, mintenaș gătau cireșele. Oamenii îi alungau bătând din palme și strigând: hoaaa!

Ca să nu se înmulțească, astupau scorburile în care și-ar fi putut face cuib și le luau puii. Puii se consumau, făcându-se o zamă foarte bună din ei.

Când treceau cireșele, stolurile coborau către satele de pe lângă Baia Mare unde se hrăneau pe pășuni și cosaștini până plecau către țările calde.

Vinul din cireșe se făcea astfel: într-un balon de 50 litri se pun 5 kg de cireșe cu sămbure și 4 kg de zahăr. Se lasă să fermenteze două-trei săptămâni. Balonul se astupă cu un dop de plută găurit, prin gaura căruia se trage un furtun ce se introduce cu celălalt capăt într-un vas cu apă.

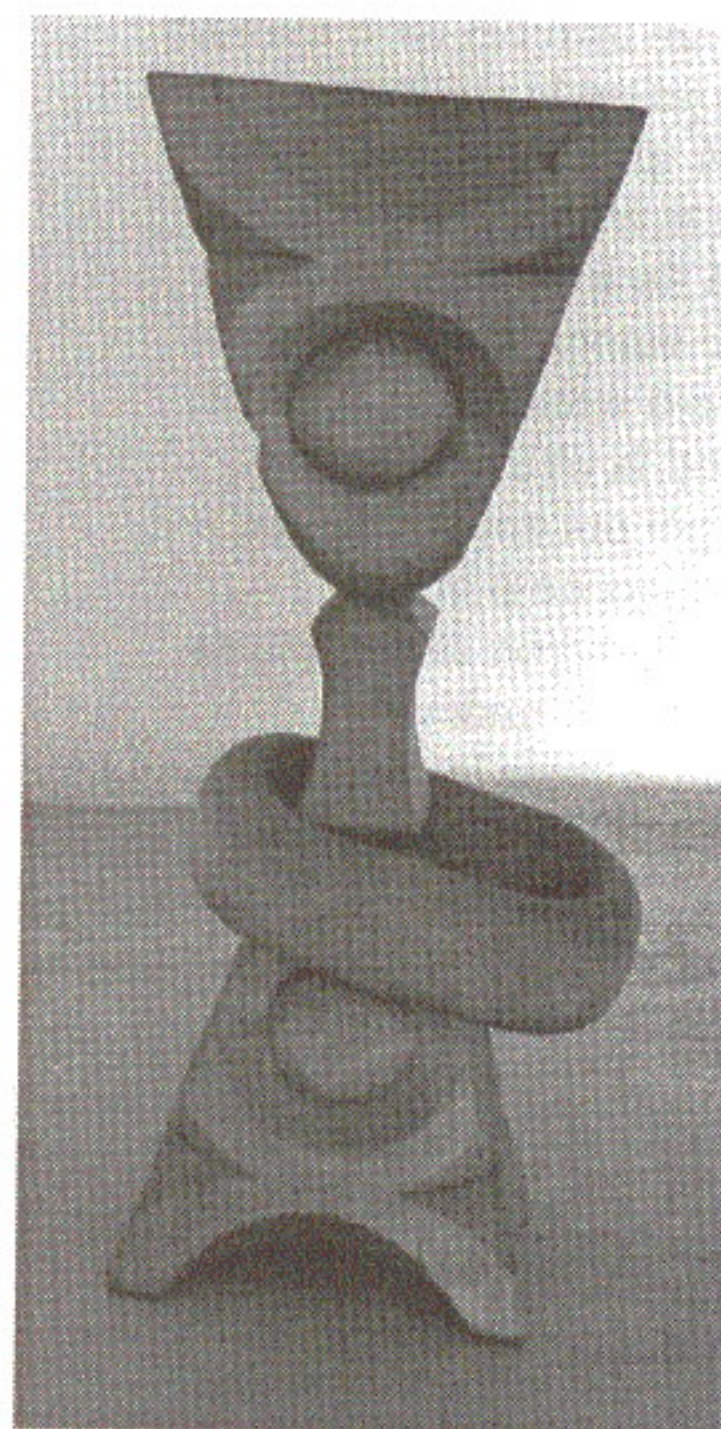
Bătrânii, mai demult, după ce rodea cireșul altoit, nu mâncau cireșe până nu mâncau șapte copii din creanga altoită, unii șapte ani, alții toată viața.

În ultimii ani, graurii mănâncă toate cireșele, sunt foarte agresivi, în câteva zile nu mai rămân de mâncat și pentru oameni. Mai demult nu erau așa de răi, pentru că erau miriștini și mâncau cosași. Dar acum nu se mai seamănă grâu și graurii nu mai găsesc insecte de mâncat.

Cetățele, aprilie-mai 2005

Într-o cămașă-
mbrăcați.

(vduvT)

Să-i aducă aici floarea
Și să-i tracă supărarea.
Eu cred că de-alaltă seară
N-ați mai lăsat floarea afară
Ci-ați mutat-o în casă
Și ați pus-o după masă
Și ne-ați gătat-o mireasă
Și să văd cine-i fecior
Și-n grădină muncitor
Și-a lua mireasa de mână
Și a pune-o în vitrină
Noi i-om da o plată bună
Vrem pe floare s-o vedem
Altfel nici nu vă credem.
Poate voi ne-o ați schimbat,
Sau poate la altu-o-ați dat
Și așa nu ne lăsăm
Până pe mireasă o aflăm.

3449

Târguitul miresei (II)

Bună ziua dumneavoastră
Gazde de la această casă,
Nu vă speriați foarte tare
Că venim cu oaste mare!
Cu-o poruncă noi venim
Și vrem să o împlinim
Că altfel mult nu trăim
Și așa precum vedeți
Toți cei ce aici sunteți
Pe drumul ce am plecat
Am venit cu un împărat,
De trei zile tot venim
Și spre voi călătorim
Și vă spun aici adevărat:
Tare cu greu v-am aflat,
Am intrat din casă-n casă